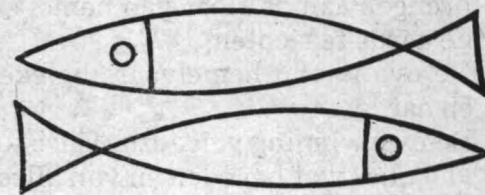

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. J. Verleur / Amersfoort

Ovatie - Renovatie

psalm 47, met name vers 6a

Wie straks hemelvaart wil vieren, moet wel op de aarde beginnen. Want anders ga je met al je hoogdravende gedachten volledig de mist in.

Omdat we heel gemakkelijk naar de hemel willen vluchten, als we het met en op de aarde niet kunnen vinden.

In psalm 47 wordt heel duidelijk gemaakt, dat het in de hemel gaat om de aarde, of liever om de koning van de hele aarde.

Deze psalm is waarschijnlijk gedicht ter gelegenheid van de feestdag, toen koning David de ark van Gods verbond ophaalde uit het huis van Obed-Edom en in een feeststoet terug bracht naar Jeruzalem.

Het wordt één grote, geweldige demonstratie voor de God van Israël.

U kunt het lezen in 2 Samuël 6.

„God vaart op onder gejuich.”

Het wordt ovatie op ovatie. Heel het volk is daarbij betrokken en zelfs de koning danst en huppelt mee in de stoet, die de ark opvoert naar Jeruzalem.

Want dáár ziet deze psalm op. We zingen deze psalm wel met hemelvaartsdag, en zeggen dan, dat Christus' hemelvaart de vervulling is van deze psalm, als we maar goed in de gaten houden, dat het zich allemaal afspeelt op deze aarde en in de stad Jeruzalem. En dat zo hemel en aarde worden betrokken bij Gods glorie.

We moeten op de aarde beginnen.

Nadat de filistijnen de ark hadden meegenomen, was het cultisch centrum van Israëls eredienst leeg geworden. Het was er nog wel, maar de levende God was er niet, althans niet zichtbaar in het teken van de ark van het verbond.

Later hadden de filistijnen de ark teruggestuurd, maar onderweg was die ark blijven steken en voorlopig neergezet op het adres, dat we in twee Samuël 6 lezen.

Daarom was ook Jeruzalem leeg.

Want het verbond was er wel maar de God van het verbond was nog niet konkreet aanwezig.

En nu is David koning geworden. Gods koning over Gods volk.

De gezalfde van de HEER. Maar de HEER zelf ontbreekt. Die staat nog ergens opgeborgen.

Beseffen we, wat dat betekent? Een tabernakel zonder ark is als een paleis zonder koning. Als een kerk zonder God. Als een huis zonder bewoner.

Israël leefde onder een belofte, dat de levende God de Heer zou worden van de hele aarde. Alle volken zouden Hem

dienen. God zou regeren over de volken. God is gezeten op zijn heilige troon.

Maar die geweldige troon is voorlopig opgeslagen in een opslagplaats voor meubelen. Net als toen wijlen koningin Wilhelmina in Engeland vertoefde, omdat het koninkrijk der Nederlanden bezet gebied was. De koningin was er wel en het koninkrijk óók nog, maar toch was de glans eraf, het zichtbaar bewijs ontbrak.

En toen de koningin terugkwam, wat hebben we toen gejuicht.

Ovatie op ovatie. Het was net of het volk helemaal anders was geworden.

Zo is het ook in 2 Samuël 6. David met zijn mannen brengen de ark van het verbond terug naar Jeruzalem.

Dat wil zeggen: de levende God wil weer tronen op zijn troon.

Hij wil wonen in Jeruzalem. Hij wil zijn volk weer ontmoeten. Hij wil weer zichtbaar met zijn volk verbonden zijn.

Kunt u zich de blijdschap van het volk voorstellen? Zij dansen en springen voor de God van het verbond.

Mensen, de Koning is er weer. Hij is terug. Hoera! Wat een feest! Wat een glorie! Zelfs de koning danst voor de Koning! Er is wél een schaduw op dat feest. Michal, Davids vrouw, vindt het wel shocking, dat de koning zich zo verlaagt. Wie danst er nu met dienstmeisjes en arbeiders!

Ze heeft helaas niet begrepen, dat, als God terugkomt bij zijn volk, het niet uitmaakt, of je werkgever of werknemer; koning of konijnefokker bent; de HEER is er weer, en ovatie klinkt op ovatie.

Als je iets van die blijdschap kent, wordt het leven in Gods verbond niet zo abstrakt als dat in de praktijk vaak bij ons is.

Wij noemen ons Gods volk, maar doen vaak net of de Heer niet thuis is. Wij leven als in bezet gebied; we fluisteren wel eens over onze Heer en Koning, als de vijand het maar niet hoort.

Onze Koning vertoeft elders; in de hemel; we weten wél, dat heel de aarde zijn gebied is, maar dat komt later pas in orde.

Maar wie straks hemelvaart wil vieren, moet dan wél hier op aarde beginnen.

Psalm 47 zegt, dat God wil wonen bij de mensen.

Wie dat beseft, ziet alles anders worden.

Ovatie voor de HEER van hemel en aarde betekent renovatie van hemel en aarde.

En wie de aarde wil vernieuwen behoeft geen revolutionaire storm te ontketenen, als hij maar gelooft en verkondigt, dat Jezus Christus, de Zoon van God, definitief de troon heeft beklommen.

Eigenlijk moeten we op hemelvaartsdag dansen en springen van vreugd.

God wil bij ons wonen. Daarom is Jezus Christus naar de hemel gegaan, omdat de HEER ons zijn Geest wil schenken. Werkgevers en werknemers moesten samen een ovatie

brenge aan de Heer van hemel en aarde, want Hij komt, om de aarde te richten.

De ovatie van hemelvaart betekent de renovatie van hemel en aarde.

De overwinning van Jezus Christus betekent de herschepping van alles wat beneden en van alles, wat boven is.

We moeten dus op de aarde beginnen.

In je eigen omgeving. In je huwelijk. In je gezin. In je werk. In je schooltaak.

Want die geweldig wetenschap is aangrijpend: zoals de HEER tijdens David in Jeruzalem wilde wonen bij zijn volk, zo wil de opgestane Heer met zijn Geest wonen in zijn gemeente en in het hart van Gods kinderen.

Dat heeft de Heiland zelf gezegd: „Het is beter voor u, dat ik wegga, want anders kan de Trooster niet komen.”

Wat zijn we toch vaak lauw-loene christenen!

We doen net, of God niet thuis is.

We leven net als Michal, die aan eigen waardigheid dacht, maar er niet over peinsde, om te huppelen van vreugde voor de God van het verbond, toen deze thuis kwam op de Sion.

We blokkeren vaak de vreugde van het geloof, omdat we naar de hemel gevlucht zijn en met de aarde geen raad weten. We hebben een soort van christelijk doemdenken opgezet in de mening, dat pas als de grote klap van het laatste oordeel gevallen is, de grote vreugde van het koninkrijk begint.

Als de vriering van het hemelvaartsfeest geen ovatie wordt voor de levende Heer, omdat Hij weer thuis kwam en zijn troon besteeg, wordt het met de renovatie van ons leven op aarde helemaal niets.

We blijven bezet gebied en we zijn doodsbang voor de tiran. We durven niet eens meer hardop tegen zijn macht te getuigen.

We zeggen zelfs: „liever rood dan dood” en laten de krachten van de ontbinding vrij spel.

De levende Heer is immers niet thuis?

Geen ovatie, geen renovatie.

Gelukkig hebben vele christenen, ook in andere landen, iets begrepen van het feest.

Desnoods ondergronds gaat hun verzet door als vrucht van hun gebed. Ze blijven bijbels verspreiden en ze blijven des zondags samen komen, zelfs als de overheid niet anders weet te doen, dan hen rijp te verklaren voor een psychiatrische inrichting.

Want ze weten: de levende Heer is thuis gekomen en wil met zijn Geest bij ons wonen.

Laten we er om denken met de dag van hemelvaart straks: Een ovatie voor de Heer, die op zijn troon zit en bij ons woont; renovatie, vernieuwing van ons leven hier op aarde, want

Jezus Christus gaat vooraan in zijn koningsheerschappij; die de dood is doorgegaan, maakt ons allen waarlijk vrij.

Aan de Vader, Zoon en Geest is de zege, het is feest!

Van zijn liefde zingen wij.

Liedboek voor de Kerken, nr. 202, vers 5

(titel van dit gezang is: „Mundi renovatio”, dat betekent: vernieuwing van de wereld.)

H. de Jong / Amsterdam

De christen in de politiek (4)

Behalve dat ik nog in de schuld stond bij de heer Kadijk, had ik vorig jaar in het kader van het kernwapendebat in ons blad ook nog een belofte gedaan aan de schrijver van een 'Ingezonden', de heer J. A. Venderbos. Deze had in zijn stuk een uitspraak van de heer J. Haack overgenomen, die ik hier verkort weergeef: „Als wij kiezen voor de weg die ons steeds meer wordt gewezen, eenzijdige ontwapening en kernwapens de wereld uit, dan dienen wij ons te realiseren, dat wij de woestijn ingaan... Maar heeft de geschiedenis ons niet met veel voorbeelden laten zien dat God

daar zijn Gemeente een tafel aanricht?” Ik gaf daarop dit commentaar: „Men krijgt hier de indruk, dat de christelijke gemeente tot dusver bewapend was en daarvan nu nodig af moet. Er gaat een belangrijk stuk helderheid van denken verloren, als we het inzicht opgeven dat Kerk en staat elk een onderscheiden ambt hebben.” De heer Venderbos schreef terug, dat hij deze opmerking niet begreep. „Een onderscheiden ambt betekent toch geen (Lutherse) twee-rijken-leer? De gevolgen daarvan hebben we gezien in de houding van sommige orthodoxe protestanten tijdens Hitler-Duitsland.” En toen ik weer in een naschrift: „Over dat laatste moet 't nog maar eens afzonderlijk gaan. Dat houden de lezers dus nog te goed.” Ik zet me er nu toe, deze belofte in te lossen.

Bij al het foute en gebrekkige dat de Lutherse en ook meer in het algemeen de Middeleeuwse leer van de twee rijken aankleeft, wil ik toch eens hardop mijn bewondering voor de Kerk van destijds uitspreken, dat zij, toen daar eigenlijk zoveel aanleiding toe bestond, religie en politiek niet heeft laten samenvallen. Aanleiding? Ja zeker, want Europa was volksgewijs gekerstend. Men is er wel eens na aan toe geweest om dat wel te doen, maar steeds was er toch het besef dat dat twee onderscheiden grootheden zijn: religie en politiek. Ons, mensen van deze tijd, komt het wellicht vanzelfsprekend voor dat een Augustinus het verschil stelde tussen de *Civitas Dei* (de staat Gods) en de *civitas terrena* (het aardse bestel), maar ik denk dat het in de hoge middeleeuwen, toen de paus de duitse keizer op de knieën dwong, een uiterste krachtsinspanning gevegd heeft om bij dat verschil te blijven. Met bewondering stel ik vast dat men religie en politiek nimmer heeft laten samenvallen.

Terwijl men er in onze tijd, nu daar toe eigenlijk geen enkele aanleiding meer bestaat, steeds meer toe overgaat om de twee gebieden van godsdienst en politiek in elkaar te schuiven en te doen samenvallen. „U bedoelt nu zeker het politiek worden van de religie in de laatste jaren?” Zeker heb ik dat verschijnsel op het oog, maar belangrijker nog lijkt mij het omgekeerde dat de politiek steeds meer religieus wordt. Pseudo-religieus dan, wel te verstaan. De ideologie van de zelfverlossing krijgt in toenemende mate vat op

de politiek. Politieke leuzen zijn vandaag belijdenissen die van dat geloof in zelfverlossing getuigenis afleggen.

De lezer kijkt misschien vreemd op bij het vernemen van het opmerkelijke nieuws dat de politiek van vandaag zo religieus is. Is de politiek niet een min of meer neutraal veld, waarop niet-christenen en christenen elkaar met hun verschillende kijk en inbreng ontmoeten? Dat is inderdaad nog niet helemaal over. Die betrekkelijke neutraliteit had het politieke veld overigens te danken aan het boven door mij met bewondering vastgestelde feit dat de middeleeuwen met hun bekende tweedeling enige terughoudendheid in de politiek betracht hebben. Het politieke was daardoor in het christelijke Westen weinig ideologisch gevuld. De scheiding tussen Kerk en staat voltrok zich daardoor in het tijdperk van de sekularisatie betrekkelijk gemakkelijk.

Maar aan die neutraliteit van de politieke wereld begint nu snel een einde te komen. Er zijn nu ideologieën in opkomst die veel meer aardgericht zijn dat het bijbelse geloof en die daarom de betrekkelijke zelfstandigheid van het politieke bedrijf veel minder zullen ontzien. De politiek stroomt vol met pseudo-religie en raakt ideologisch behekst; zij stelt zich tot taak de wereld te doen overleven en dat is zonder enige twijfel een religieuze doelstelling. Dat bedoel ik met het religieus worden van de politiek.

—o—

Mijn bezwaar is nu, dat veel chris-

IN DIT NUMMER

- 153 Ds J. J. Verleur, Ovatie — Renovatie
- 154 Drs H. de Jong, De christen in de politiek (4)
- 155 Prof. A. Troost, Religieus-ethische verantwoording van de kernbewapening (- slot)
- 156 D. W. L. Milo, Dokter Sinuhe
- 158 Liturgische Werkgroep Eindhoven, Het Liedboek
- 159 T. Hoekstra, Ex libris

—o—

pastorale notities

Kuyper en de ouderling

We hebben een goed woord over voor Abraham Kuyper. Omstreeks 1870 was hij Hervormd predikant in Amsterdam. Een nieuw handboek voor de kerkgeschiedenis zegt dat hij de gemeente voor zich won door een ijverig pastoraat. Zijn preken gingen de meeste mensen boven de pet. Hij was minder „gemoedelijk” dan andere dominees; hij had het wat minder over de ziel. Hij preekte bijvoorbeeld over de kerk, en zei tegen z'n collega's: „Preken jullie maar voor de schapen, dan preek ik wel over de stal.” Ik denk dat Schilder meer weg had van Kuyper dan hijzelf wel weten wilde. Er liep in die tijd een konflikt over het aannemen van lidmaten; het doen van belijdenis. Het gebeurde, dat een rechtzinnige ouderling het veto uitsprak over de toelating van een vrijzinnige jongeling. Hierover sprak het provinciaal kerkbestuur van Noord-Holland zich uit. Want zoiets leek toch nergens naar: „Als een ouderling het recht heeft om een oordeel uit te spreken over de

kennis en de belijdenis van een aspirant-lidmaat, dan doet men den predikant onrecht, die studie gemaakt heeft en blijft maken; hetgeen van ouderlingen niet kan worden verwacht”.

Hierop reageerde de kerkeraad van Amsterdam met een stuk dat Kuyper opgesteld had. Hij schreef: men zou maar in het midden laten of de predikanten zijn blijven studeren, maar vast stond in ieder geval, dat als de ouderling geen beslissende stem meer had, dan sloop het clericalisme binnen, dat gevaarlijkste gift voor een Christelijke kerk! In het opzienersambt ligt het grondbeginsel onzer gehele Gereformeerde kerkinrichting en als dat van zijn betekenis beroofd wordt, dan is dit in strijd met de geest der Schrift. De onderscheiding die het provinciaal kerkbestuur maakt, tussen ouderlingen en predikanten, druist in tegen de historie van de kerk.

Tot zover Kuyper en z'n kerkeraad, een eeuw geleden. Goed zo, als we steeds minder een domineeskerk zijn. Kostelijk, als je zelf ervaart hoe ouderlingen soms de predikant tegen zichzelf beschermen en hoe wenselijk is het ook, dat af en toe de gemeente tegen haar dominee beschermd wordt. Dat heb je als wijze broeders om die man heenstaan. Soms moeten ze hem remmen, dan weer moeten ze hem aansporen tot groter trouw. De kerk ten baat.

A. H. Algra, Sliedrecht

tenen hierin argeloos meegaan. Zij stellen er zich niet langer tevreden mee dat de politiek in alle nuchterheid en zakelijkheid een beperkt doel heeft na te streven, namelijk het zo goed mogelijk in stand houden van deze wereld, — nee, ze gaan mee in die overlevings-ideologie en die zelfverlossingswaan en trachten van daaruit als om strijd aan te tonen, dat de bijbel ook best aardsgericht is en daarom in de ideologische behoefte van de huidige politiek ruimschoots kan voorzien. Zij zien daarbij m.i. volledig over het hoofd wat Paulus aan de Philippenzen (3 : 20), niet maar als een geïsoleerd 'tekstje' maar als uitdrukking van een overal bij hem aanwezige besef, schreef: wij zijn burgers van een rijk in de hemelen. Oude mens en nieuwe mens, deze eeuw en de toekomstige eeuw, — het zijn toch de scharnier-punten waarom Paulus' brieven draaien? Hoe kan men daar opeens zo aan voorbij zien? Wat is dat voor een verjoodsing van ons geloof?

Verjoodsing? Inderdaad doet mij veel christelijke politieke actie denken aan de joodse vrijheidsoorlog tegen de romeinse dreiging in de eerste eeuw. Daar had je nu de vereenzelviging van religie en politiek ten voeten uit: een volstrekt hiërnumalige overlevingsideologie, gedreven door religieuze motieven.

Had David ten tijde van de hoge middeleeuwen van Israël nog priesters naast zich en profeten (soms) tegenover zich, de fanatici in het Jeruzalem van rondom het jaar zeventig na Christus werden door niets geremd. Bij hen vielen religie en politiek geheel samen.

De christenen hebben zich in die dagen het woord van Jezus herinnerd: „Zodra gij nu Jeruzalem door legerkampen omsingeld ziet, weet dan, dat zijn verwoesting nabij is. Laten dan die in Judea zijn, vluchten naar de bergen, en die binnen de stad zijn, de wijk nemen, en die op het land zijn, er niet binnengaan, want dit zijn de dagen der vergelding, waarin alles wat geschreven is, in vervulling gaat” (Luk. 21 : 20 v.v.). De opvolging van dit advies is hun door hun joodse volksgenoten zeer kwalijk genomen. Het betekende immers een breuk in de solidariteit? Maar konden ze eigenlijk wel anders? De joodse overlevingsideologie vullen met hun geloof in Jezus Christus, zouden ze daarmee de nieuwe wijn van het Koninkrijk der hemelen niet gedaan hebben in de oude zakken van de politiek van deze wereld?

—o—

Dorothee Sölle heeft gezegd: Ich glaube an die Zukunft dieser Welt

Gottes — ik geloof in de toekomst van deze wereld die van God is. Dit geloof is voor haar de moderne weergave van het laatste geloofs-artikel in de belijdenis van Nicea: (ik geloof) het leven der toekomstige eeuw. Hier vinden we de overgang die veel christenen de laatste tijd gemaakt hebben, op een korte, rake formule gebracht. De overgang van de verwachting der toekomstige eeuw naar de hoop voor deze eeuw. Tegen de achtergrond van deze zin van Sölle wordt veel duidelijk van wat zich vandaag als bij uitstek christelijke politiek aandient. Tevredenheid (de ekonomie van het genoeg), weerloosheid (de kernwapens de wereld uit), soberheid (wind- i.p.v. kernenergie) en reinheid (alsof de aarde al nieuwe aarde is moet daaruit alle besmeuring door industriële of militaire projecten weggehouden worden) moeten deze wereld doen overleven. Niet dat men streeft naar beperking van het dreigende op genoemde gebieden is hier het kenmerkende (want daaraan moet elke verstandige politiek werken), nee, de ideologische vermenging van religie en politiek is op te maken uit de radicaliteit waarmee vermelde politieke issues gedreven worden. Religieuze waarden worden buiten het geloof om op de politiek geënt. Volgens dit recept dat ik eens opving (zag? las?) uit de mond van Martin Luther King (ik kan helaas niet meer letterlijk citeren): „Gegeven het feit dat de Amerikaanse bevolking in meerderheid niet meer in het evangelie gelooft, is mijn vraag wat ik dan toch nog met dat evangelie kan bereiken in de Amerikaanse samenleving.” Met deze vraag was de be-

kende dominee op een ongeoorloofde wijze tot politicus geworden: Martin Luther werd 'king' (= politieke figuur). Velen hebben hem dat nagedaan. Ik zeg niet dat door dit politiek worden van theologen of gelovigen de situatie is ontstaan, dat de politiek vandaag zo religieus wordt. Nee, dat laatste was eerst. Het kan niet anders of de politieke wereld-in-nood wordt na een kortstondige neutraliteit (van de franse revolutie tot heden) pseudo-religieus. Pas vervolgens hebben daaraan vele gelovigen zich aangepast door het evangelie politiek te gaan lezen.

—o—

Gelet nu op deze ontwikkeling acht ik de onderscheiding tussen religie en politiek vandaag meer dan nodig. Reeds in de tijd dat Europa uit gekerstende volken bestond was deze onderscheiding zinvol. In toegespitste bruikbaarheid kwam zij naar voren gedurende het tijdperk van de sekularisatie, die een kortstondige neutrale staat heeft opgeleverd, gescheiden van de Kerk. Maar nu in onze dagen zie ik het tussen de christelijke religie en de politiek op een scheiding uitlopen, in de mate namelijk waarin de politiek het instrument wordt van de overlevings-ideologie. Het advies van Jezus (zie boven) zal dan een nieuwe actualiteit krijgen.

Toch is het zover nog niet. Wij moeten rekenen met een tijd waarin de christen nog een eigenaardige taak in het politieke leven te vervullen krijgt. Maar daarover een volgende en laatste maal.

A. Troost / Amsterdam

Religieus-ethische verantwoording van de kernbewapening (2)

Speciale aandacht moeten we ook geven aan het tweede argument: een nucleaire oorlog kan niet in dienst staan van de gerechtigheid, omdat er geen deelnemers aan deze oorlog meer overblijven. En waar geen mensen meer leven, is aan gerechtigheid geen behoefte meer. Daar is slechts een voor levende wezens onbewoonbare, radioactieve puinhoop over.

Hiertegen zou ik niet, zoals vaak gebeurt, willen opmerken dat het met die totale verwoesting wel wat mee zal vallen. Rusland schijnt dit te denken. Dat onmetelijk grote land is inderdaad veel minder kwetsbaar dan het dicht bevolkte West-Europa. Als de Russen gelijk

hebben, dat 't wel zal meevallen, — ik kan dat niet beoordelen — dan is 't wel zo dat men het betrekkelijk kleine schiereiland dat West-Europa heet, wel voor vele jaren als een onbewoonbare woestenij met zijn tientallen miljoenen doden kan afschrijven, evenals de helft van Rusland zelf, wellicht het Europese deel van Rusland.

Het spreken over de gevolgen van een voluit nucleaire oorlog heeft iets speculatiefs. Niemand kan het bij benadering schatten. Er is slechts zeer weinig ervaring mee, zodat men zich behelpt met uitdrukkingen als bijv. bommen met de kracht van 10 maal Hiroshima, waar destijds in één klap 130.000 doden vielen,

niet mee geteld de verminkten en de slachtoffers van de nawerking der atoomstraling. Deze onoverzichtelijkheid brengt bijv. iemand als prof. Schuurman er toe alleen daarom al te zeggen dat dit wapen ongenormd is, beter gezegd: tegen de normen die God aan de zwaarmacht van de overheid gesteld heeft. Als dat gezegd wordt, moeten we goed luisteren, want het gaat in alle problemen, en zeker in het nucleaire oorlogsprobleem, om de gehoorzaamheid aan Gods wil. Volgens Schuurman is het tegen Gods wil een wapen van zo ongekennde, onvoorspelbare vernietigingskracht te hanteren. Dan kan men beter het kruis dragen van het leven onder een communistisch bewind, in het vertrouwen op Gods beloften dat de geesten van het dodenrijk Gods gemeente niet zullen overweldigen. Ik zei dus, dat ik niet het argument zal gebruiken dat het wel zal meevallen, en dat we ook een nucleaire oorlog wel zullen overleven. Het kan zijn, maar ik weet het niet. We hebben ook alle redenen om althans in West-Europa er mee te rekenen dat wij in de grote vuurzee van onze brandende steden omkomen, en dat de eventuele overlevenden weer nagenoeg als wilde dieren in een woestijn, een vrijwel onmogelijk leven nog enige tijd kunnen rekken. Laten we dus m.a.w. er maar van uitgaan dat een volledige nucleaire oorlog het einde betekent van een belangrijk deel van de menselijke cultuurwereld.

Welnu, is *dat* de zgn. verdediging van onze vrijheid en gerechtigheid waard? Heeft zo'n verdediging nog zin? Moeten we niet zeggen: beter rood dan dood?, beter het Kremlin dan het Krematorium? Is *dat* nog verdediging van het leven, als van te voren vast staat dat het leven zelf niet blijft bestaan?

Inderdaad, de vragen van dood en leven staan hier centraal. Maar de antwoorden op deze vragen zijn dan ook radicaal verschillend, al naar gelang onze levens-beschouwing is, en onze doodsbeschouwing. Hier gaan christelijk geloof en humanistisch geloof tegen elkaar in. Hier is geen nuts-afweging meer doorslaggevend, maar ons geloof. In het christelijk geloof is het menselijk leven niet een absolute waarde, in het humanisme is het menselijk leven de hoogste waarde. Als ik humanist was, zei ik onmiddellijk een van beide: liever rood dan dood, of, liever dood dan rood. Een humanist zal hier *kiezen*, zal zeggen wat hij *liever* heeft. Hij is z.i. immers eigen baas. De ene humanist zegt: het voortbestaan, het leven als zodanig gaat mij boven alles: beter slaaf dan dood. De andere zegt: nee, alleen het *vrije* leven, waarin ik zelf baas ben, gaat mij boven alles, liever dood dan slaaf.

Het christelijk antwoord op de centrale vragen van dood en leven is radicaal anders. Het gaat niet uit van wat de mens er zelf van *vindt* en wat hij *liever* heeft. Als God

hem zo leidt dat hij moet leven onder een communistisch juk van geestelijke slavernij en vervolging, dan zal hij zeggen met de Psalmist: Uw goedertierenheid is beter dan het leven. Als God hem brengt in verdrukking en in doodsgerevaren, dan zal hij nog hetzelfde zeggen: Uw goedertierenheid is mij beter dan het leven. M.a.w. de christen vraagt voor alle dingen: wat wil God? Daarbij past in de extreme situatie waarover wij vanavond spreken ook de zelfverloochening. Wie zijn leven zal willen verliezen, zal het behouden, wie het wil behouden zal het verliezen. De enige maatstaf voor wat wij met het leven doen is: de wil Gods. En het is Bijbels gezien gewoon niet waar dat God onder alle omstandigheden het menselijk leven op aarde in stand wil houden als een hoogste en onaantastbare waarde. Wij weten wel beter. Zoals God vroeger in een ouderwetse verdedigingsoorlog van een soldaat, een concreet individu mens, kon eisen dat hij zijn leven in de dood zou geven, om zijn soldatenplicht te vervullen, zo kan dat ook van een heel volk of werelddeel, dat door Hem geroepen wordt de vijand te weerstaan. Dan telt de uitkomst niet, maar alleen het doel, nl. de gehoorzaamheid aan Gods opdracht. Als wij daartoe bereid zijn, *met* onze overheden en legeroversten, dan kan God, *als* het Hem behaagt, dat zozeer zegenen, dat de vijand, die ook heel goed weet wat hij begint en niet weet waar hij eindigt, door onze vastberaden wil tot de hoogste inzet van ons gezamenlijk leven, alsnog wordt afgeschrikt.

Ik denk bij deze dingen vaak aan Abraham, die zijn enige zoon Izaäk moest offeren. Dat was in strijd met elke moraal. Het was in strijd met wat God zelf later in de Tien geboden zou verbieden: gij zult niet doden. Het was in strijd met elk menselijk begrip van ouderliefde en naastenliefde. Maar God relateert het leven van Izaäk en de moraal van Abraham. Hij betreft het alles op Zijn absolute wil dat het leven van Izaäk en de moraal van Abraham volstrekt onderworpen zouden zijn aan God zelf, de *bron* van alle leven en van elke goede moraal. Toen Abraham met zijn volstreekte gehoorzaamheid blij gaf God meer lief te hebben dan zichzelf en zijn zoon, toen schonk God hem zijn zoon a.h.w. uit de dood terug en voorzag Hij zelf in een lam ten brandoffer.

Dat is de zegen en de genade waarop ook wij mogen hopen, als wij gewillig en getrouw *die* vijand wederstaan, die het *juist hierop* gemunt heeft: deze volstreekte onderworpenheid aan en liefde tot God. Want *dat* is de geestelijke dieptedimensie waaruit de huidige twist tussen het communisme en het Westelijk blok zijn inspiratie verkrijgt. Wij moeten daarbij vooral stilstaan, nu wij nog steeds bezig zijn de vraag te beantwoorden, wat het gebruik van nucleaire wapenen in een

D. W. L. Milo / Dalmally

Dokter Sinuhe

n.a.v. „Sinuhe, de Egyptenaar”
Mika Waltari, Holkema & Warend

Toen Sinuhe werd ingeschreven in de medische faculteit van Thebe's tempel namen zijn pleegouders afscheid van hem. Ze vertelden hem, dat hij niet hun echte zoon was – maar kort voor de geboorte van farao Achnaton was aangespoeld aan de Oostelijke Nijloever, in een biezen mandje. Sinuhe kende dat mandje: hij had het altijd in het woonhuis zien hangen. Het was vervaardigd van papyrusbladeren, geknoopt met een in Thebe onbekende vogelaarsknoop. Sinuhe, de eenzame op deze wereld, had dus geen ouders, geen verleden, zelfs geen geboortedatum. Kon op niets en niemand terugvallen – moest zichzelf zijn.

Nu was hij niet het enige kind, dat in een papyrusmandje aan de Nijl werd toevertrouwd. Veel armen ont deden zich in die dagen van ongewenst kroost. Veel vrouwen der edelen zonden de vrucht van haar verboden relaties weg. En de Nijl wemelde van krokodillen.

Het scheen alsof Sinuhe in eenzaamheid zijn levensweg moest aflopen, zonder de antwoorden op het vanwaar? en waarheen? te kennen. Toch bleef hij die antwoorden zoeken. En van tijd tot tijd drong er een glimpje licht binnen over zijn duistere geschiedenis. Pas toen hij oud was en in ballingschap zijn leven beschreef, was hij zich geheel bewust geworden van zijn afkomst.

—0—

Zijn opleiding had zijn volle aandacht; reeds van zijn pleegvader, die arts in een armenwijk van Thebe was, had hij veel opgestoken, wat hem een voorsprong in de studie gaf. Jonge medici leerden medicijnleer en plantenleer, konden met messen en tangen omgaan, wisten dat ze voor een van de 102 erkende medische ingrepen het vertrek en hun handen moesten reinigen. Ze leerden uit planten sappen trekken met pijnstillende of slaapverwekkende of verdovende werking. Ze wisten dat een mes pas rein is na behandeling met vuur uit de Amonstempel en een doek na uitkoken in soda. Ze leerden de anatomie van de mens, het gebruik van zalfpotten, lancetten en verband, leerden beoordelen of een ziekte geneeslijk of ongeneeslijk was, of het een lichamelijke of een zielsziekte betrof, leerden met hun handen de pijn van de patiënt door zijn huid heen te voelen en uit zijn ogen de diagnose af te lezen.

De medische wetenschap stond in Sinuhe's tijd al zeer hoog. Zo konden de oudere studenten een gezwel doorprikken en een gewone infectie met zalven behandelen. Ook moesten ze uit de mededelingen van de patiënt de aard van de ziekte opmaken – dan wel hem de juiste vragen stellen. Ze wisten hoe ze bevallingsweeën moesten opwekken of verminderen. Ze kenden de besnijdenis van kleine jongens – en een arts was dat beter toe-

westelijke verdedigingsoorlog nog te maken heeft met *gerechtigheid*. Is er in het conflict tussen Oostblok en Westblok werkelijk iets van de gerechtigheid in het geding of gaat het gewoon om de olie en andere mineralen? Is het geen pure machtsstrijd om het bezit van de rijkdommen van de aardbodem?

Inderdaad lijkt het daarop. Voor een groot deel is dat ook waar. Maar men mag dit element van het jagen naar bezit bij beide partijen, niet losmaken van de ideologieën. Tegenover de atheïstische ideologie van het russische marxisme-leninisme, staat de westers-humanistische ideologie van de vrijheid en de democratie. Het is aan beide kanten de *religieus-ethische ideologie* die het leven zijn *kracht* en *impuls* geeft

om op concrete economische en politieke punten het conflict uit te vechten, desnoods met de wapenen. Uit beider eigen belang vloeit voort de wenselijkheid het conflict met de wapenen te voorkomen of zo beperkt mogelijk te houden. Maar het conflict kan niet opgelost worden door *ont-ideologisering*. Want ideologie in de zin van religieus-ethische visie op mens en maatschappij zit structureel ingebouwd in alle menselijk handelen. Vandaar ook de herhaalde waarschuwingen der russische leiders, dat men de maatschappelijke strijd niet los kan maken van het atheïsme. In de spanning tussen Oost-West mogen er talloze concrete twistpunten zijn, maar de *centrale* twist die het geheel beheerst, ligt op *religieus-*

vertrouwd dan de priesters van Amon, wier stenen messen etterende wonden veroorzaakten. Vreemdelingen werden door het drinken van Nijlwater ziek van buikloop – maar men had daar stopmiddelen voor en was zelf bestand tegen het heerlijke water. Dat het verblijf bij de lijkenpreparateurs een mens onrein maakte wisten ze terdege en zelfs het lijkengif kenden ze. Aan een onherstelbare zieke werd drank of een slaapmiddel verstrekt; aan iemand die bovendien onduldbaar leed werd een slaapmiddel gegeven, waaruit hij niet ontwaakte. En dan wist een jong medicus, dat hij zijn patiënten nooit de grens van zijn kennis mocht doen blijken; want het vertrouwen in de arts was een deel van het herstel.

-0-

Juist afgestudeerd werd Sinuhe uitverkoren om de hofschedelboorder te assisteren, die hij later zou opvolgen. Toen deze eens na enkele bekers wijn loslippig werd, kreeg Sinuhe opnieuw een stukje van de draad van zijn geschiedenis in handen. De hofarts vertelde namelijk, dat koningin Teje, dochter van een vogelvanger uit de Nijldelta, zo'n krachtige persoonlijkheid was (of door middel van haar zwarte tovenaars zoveel wist te bereiken!) dat zij veel meer dan farao Amenhotep de scepter had gevoerd. Hij weet het aan haar, dat in de uitgebreide harem van de farao nimmer jongens levend ter wereld kwamen, een zaak die medisch raadselachtig moest heten. Voordat haar zoon Achnaton geboren was, de nu gekroonde farao, waren er alleen meisjes in de harem geboren. Dat had genoeg moeilijkheden opgeleverd: een prinses uit Mitanni bijvoorbeeld was waanzinnig gestorven en had beweerd, dat ze geen doodgeboren meisje maar een levende zoon had gebaard!

Toen de jonge koningin Nefertete in verwachting was wenste zij, dat dokter Sinuhe haar zou vertellen of het een zoon zou zijn. Deze zei eerlijk: u hebt na uw twee meisjes een goede kans om een zoon te krijgen, maar met meer dan 50% zekerheid kan ik het u niet voorspellen. De toermiddelen ken ik – die krijgt u niet. Zij wist haar prille zwangerschap uit het ontkiemen van een gerstekorrel op haar urine, sneller dan op Nijlwater. Een oud geheim.

-0-

Door de slappe en vredelievende regering van Achnaton waren de onderworpen gebieden in beweging gekomen. Sinuhe, die zich voorstelde een studiereis door de toenmaals bekende wereld te ondernemen, kreeg van generaal Horemheb de opdracht: uw ogen zijn mijn ogen; je zult aan koninklijke hoven komen en daar alles waarnemen wat voor een strateeg belangrijk is.

Inderdaad bereisde hij een groot deel van de toen bekende wereld; bemerkte zelfs dat Babylon niet op de rand van deze aarde lag, maar dat daarachter nog een ver land was, waarvan gele bewoners met spleetogen broos aardewerk in Babylon kwamen verkopen! Hij boekstaafde allerlei belangrijke gegevens, die niet alleen voor generaal Horemheb maar evenzeer voor ons van belang zijn.

In Simyrna kende men geen operaties en geen geneeskrachtige kruiden. Wel toverij – en dat was een gevaarlijke concurrent voor de artsen. Ze stonden verbaasd van Sinuhe's handigheid met het mes en de grote resultaten daarvan. Zelf konden ze een blinde slechts met zalf, gemaakt uit stof en speeksel, behandelen; Sinuhe deed het met de naald en zei erbij dat het slechts tijdelijk was.

In Syrië en Babylon stond de geneeskunst echter op hoog peil en men had nog meer ontzag voor de Egyptische kennis. Aan koning Aziroë van de Amorieten leverde Sinuhe een ivoren tand en overtrok zijn verdere tanden met goud, wat hem levenslange vriendschap opleverde... alsmede volledige kennis van legerkracht, wapens en onderdelen. Ook kreeg hij een middel tegen wormen en leerde een poeder kennen ter verhoging van de potentie. In ruil daarvoor gaf hij een college in het schedel lichten. Hij reinigde vertrek en hoofd van de patiënt, vond de tumor met een hamer en opende de schedel, na verdoving, met een holle boor. Voor de ogen der artsen nam hij een rode tumor weg, dichtte de schedel met een vastgepind zilveren plaatje, en naaide de hoofdhuis dicht. De patiënt genas – maar Sinuhe zei eerlijk, dat de meeste patiënten binnen drie dagen stierven.

Sinuhe kreeg niet alleen handigheid – ook veel ervaring, wijsheid. Hij zag dat de edelen aan Egypte's hof hun kwalen door overmatige voeding kregen; ook dat ze allen hoofdpijn hadden omdat farao Achnaton altijd hoofdpijn had. Hij leerde de ingebeelde kwaal kennen. Bij een pseudo-executie zag hij hoe een zwarte slaaf dood bleef door autosuggestie. Maar hij zag ook andere dingen: hoe onbekende ziekten soms genazen na het eten van rauwe lever uit een tempeloffer; hoe ongeneeslijke kwalen herstelden na het drinken van in wijn opgeloste toverspreuken! Hoe farao Achnaton steeds aanvallen kreeg, wanneer berichten van Horemheb's overwinningen binnenkwamen; hoe hij opleefde, wanneer Horemheb verliezen had – blijkbaar toverij. Het doet weldadig aan, hier tussen door te lezen over de behandeling van een krobgezwel met zeewier en een gekneusde vinger met pijnstillende balsem; beide genazen. De moeder van een uitgeteerd kind kreeg geld voor voedsel; ook dat moet geholpen hebben.

Sinuhe was een man, vaardig tot zijn ambacht; zo kwam hij aan hoven en werd geëerd. Van de prinses Baketamon zei hij: ik vermoed dat haar langdurig maagd-zijn haar een zielsziekte heeft bezorgd, die door een goed huwelijk zou kunnen genezen. Toen een koning hem beval zijn zoontje onmiddellijk te genezen, antwoordde hij: laat me het kind eens zien, of het wel genezen kan. Toen hij een krankzinnige vrouw, die meende de vroegere koningin Hatsjepsot te zijn, door een hersenopenratie had genezen, zuchtte hij: ik vermoed dat ze vroeger gelukkiger was dan nu. En na het zien van eindeloze revoluties en oorlogen erkende hij: geen enkele god is in staat de mens te genezen van zijn waan; alleen een dood mens is een goed mens.

In Babel kende men de loupe en gaf er aan Sinuhe een ten geschenke. Men brandde er aardolie in lampen en ontving van getemde kippen dagelijks een ei. Ze hadden er een toren, die „tot in de hemel reikte” en waar de sterrewichelaars hun werkplaats hadden.

De sterrekunde stond op hoog peil; sterrewichelarij evenzeer. De geleerden beweerden, dat alles wat op aarde gebeurt reeds in de sterren van ouds af geschreven staat. Zo zagen ze Sinuhe voor een zeer bijzonder mens aan, aan wiens geboorte een vreselijk geheim verbonden was. Dat hij zijn geboortedatum niet kon noemen begrepen ze en zeiden: aangespoeld in een mandje, dat dachten we al; dat was ook de grote koning Sargon, die van goddelijke afkomst was.

De Babyloniërs leerden Sinuhe, hoe hij uit papaverzaad slaapmiddelen, bewusteloosheid, ja dodelijk vergif kon verkrijgen; uit hennepzaad ongevoeligheid voor pijn en optreden van visioenen.

(slot volgt)

diepteniveau. Dit religieus-ethisch conflict manifesteert zich op het concrete werkterrein van de overheden. Het recht blijft de centrale norm van Godswege voor hun arbeid. Aan de eisen van het recht moeten de doeleinden der overheden gemeten worden. Daar ligt ook de norm voor de defensie en voor de daarbij te hanteren middelen, zoals o.a. de kernwapenen.

Er zit een waarheidselement in de opvatting dat de kernwapenen het recht niet kunnen verdedigen, omdat zij de mensen, zowel de aanvallers als de verdedigers, vernietigen. Dat waarheidselement is als volgt.

In alle gerechtigheid zit als centraal moment de vereffening, ook wel vergelding genoemd. In het recht is

er altijd sprake van vereffening van belangen, harmoniserende afweging van tegengestelde of van onvergelykbare belangen. Daarom is in de volkenrechtelijke verhoudingen de vraag belangrijk of een daad van agressie met gelijke munt moet worden betaald of dat andere tegemaatregelen genomen moeten worden. Welnu, in dit afwegingsproces van de gerechtigheid schijnt er een duidelijk antwoord te komen op de vraag naar het gebruik der kernwapenen. Dit gebruik is nl. op één na, de hoogst denkbare inzet. Hier staat, in het allerergste geval (en daarmee wil ik rekenen) de totale dood van de totale wereldbevolking op het spel. Wat kan daar tegen op wegen? Welk belang is zo groot, dat het deze vrijwel totale onder-

gang in de dood kan rechvaardigen? M.i. geen enkel aards en tijdelijk belang op zichzelf, als het losgemaakt wordt van z'n religieuze diepte. Geen zgn. „westerse waarden” van vrijheid, welvaart en democratie, hoe hoog wij die ook mogen en moeten waarderen. God heeft het goddelijk Recht, ook die hoge waarden van ons af te nemen. Wij hebben dat zelfs verdiend, omdat wij er onze westerse afgoden van gemaakt hebben. Het humanisme, dat meent dat de mens zelf eigenmachtig over het leven kan en moet beschikken, is daarom teruggeworpen op het dilemma waaruit het moet kiezen: dood of slaaf, rood of dood, e.d. Zo kiest dan ook de wereld. Zo is dan ook het Westen, waar men z'n keus nog vrij kan

propageren, verdeeld over deze keuze. De een is liever dood dan slaaf van een communistisch regime, de ander zegt, soms wel met een bijbeltekst, liever ben ik „een levende hond dan een dode leeuw”, liever in slavernij en onderdrukking dan dood.

Er zit iets ontroerends in, dat veel christenen ook dit laatste kiezen, in de oprechte mening dat zij ook in geestelijke nood en verdrukking kunnen blijven vertrouwen op Gods beloften van bewaring en uitredding, in het perspectief van het komende Koninkrijk Gods. Als wij, hoe dan ook, onder een communistisch juk komen, is dat m.i. voorshands wel de enige geoorloofde levenshouding – niet die van het hoogmoedige, directe verzet tegen

de aantasting van onze mensenrechten en democratische vrijheden. Die rechten hebben wij immers verspeeld, als wij onze welvaart niet willen inkrimpen om een betere defensiemacht op te bouwen. Intussen staan wij, met onze overheden, voor de roeping het niet zover te laten komen, voorzover het aan ons ligt. Daartoe gaf God het „zwaard” aan de overheden, om ons te beschermen en de onrechtvaardige vijand af te schrikken, te weren. *Niet* gaf God het overheidszwaard om onze westerse leefwijze te kunnen continueren. Ook niet om „ruimte en tijd” te creëren voor de bekering der mensen, zoals vaak beweerd wordt in discussies van christenen. Ook niet omdat onze westerse waarden zo absoluut zijn, dat daarom alleen al de mondiale atoomdood geriskeerd moet worden. Maar alleen omdat langs *deze* weg van gerechtigheidsopdracht en zwaarmacht God ons wil regeren door middel van onze overheden. Daarom alleen is de kernbewapening aanvaardbaar, bruikbaar en nood-

zakelijk. Wij behoeven dan niet slechts de *indruk* bij onze potentiële vijand te wekken dat wij bereid zijn de kernwapens in 't uiterste geval in te zetten, maar wij moeten onze eigen onwrikbare *bereidheid* om te gehoorzamen aan Gods opdracht, rustig uitspreken en bekend laten zijn. Wellicht — zekerheid hebben we niet, maar we mogen er op hopen — werkt deze daadwerkelijke bereidheid vanuit onze religieuze-ethische overtuiging meer afschrikwekkend dan een dubieus „evenwicht van afschrikkingsmiddelen”. Het valt echter te vrezen dat, althans West-Europa, niet meer bereid is zijn rijkdommen te besteden aan een werkelijk en effectief afschrikkende defensieve macht. Het christendom heeft deze radicale geloofsovergave vrijwel afgeleerd. Maar door Gods „algemene genade” is er in veel humanisme nog een onbedoelde kracht en wijsheid om met verkeerde motieven toch nog oppervlakkig te doen wat God van ons eist.

M. Vrijmoeth-de Jong / Zwolle

Bijbelgebruik in het gezin

(8)

Deductieve en inductieve bijbelstudiemethode

De bijbelstudiemethoden zijn in te delen in twee grote groepen: de deductieve of onderwerpstudie — en de inductieve of tekst voor tekststudiemethode. Beide methoden zijn onder ons algemeen bekend en worden door bijbelkringen en verenigingen regelmatig afwisselend gebruikt. Ook de predikanten gaan in de uitleg van de Bijbel beurtelings van beide werkwijzen uit.

De *deductieve methode* neemt een woord, een begrip of een algemene leerstelling als onderwerp, zoekt daarbij bewijspplaatsen en verklaren de teksten. Vanuit het onderwerp wordt er naar de Bijbel toegewerkt. Boekjes ten dienste van pasbekeerden, leerboekjes voor de catechisatie en godsdienstboekjes op scholen passen deze onderwerpstudiemethode vaak toe, omdat het de gemakkelijkste manier is om de hoofdzaken van het Evangelie ter sprake te brengen. De Catechismus gaat in zijn vraag- en antwoordmethode van het deductieve principe uit; de meeste catechismuspreken eveneens. Het gevaar van de deductieve methode is dat een tekst gemakkelijk uit het verband kan worden gehaald en te onpas als bewijs voor een bepaalde stelling of dogmatisch gegeven gebruikt wordt. Alleen als een tekst in zijn context gelezen en bestudeerd wordt, zal hij een juist licht op het onderwerp werpen.

De *inductieve methode* neemt een bijbelgedeelte of tekst en zoekt naar

LITURGISCHE WERKGROEP EINDHOVEN

Het Liedboek

Lied 77 Dit Lied bedoelt te zijn een „samenvatting van wat Jezus in Zijn laatste gesprekken, zoals de evangelist Johannes die weergeeft, zegt over de Heilige Geest, Die, nadat Hij zelf is heengegaan, zal komen”. (Comp. 275).

De indruk wordt evenwel gewekt alsof de Geest thans nog moet komen, zoals b.v. in strofe 1, waar gezegd wordt: „De Trooster komt, Die Christus zenden zal” en „De Raadsman komt” (strofe 2). We betwijfelen voorts of het wel terecht is om de Geest aan te spreken zoals in strofe 4 het geval is. Het is jammer dat enkele woorden dit Lied ontsieren: „verkonden” i.p.v. „verkondigen” (strofe 2) en „Heilige Geest” voor „Heilige Geest”. Tenslotte blijft de aanduiding „Paracleet” toch een „vreemd” woord in de kerkzang.

De melodie is goed en niet moeilijk.

Tekst: voor strofen 1 t/m 3: 3; voor strofe 4: 2; melodie: 3.

Lied 78 Dit Lied heeft een sterk subjectivistische inslag. „Kenmerkend voor dit gebedslied is allereerst de *persoonlijke* toon. Het gaat om *mijn* verbondenheid met de Heer” (Comp. 276) Het is een typisch voorbeeld van de 19e eeuwse rhetoriek en bevindelijkheid van Ten Kate's poëzie. Als zodanig is het te veel verouderd om nog te kunnen dienen voor de gemeentezang van thans.

De melodie is mooi.

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 79 „Een simpele en tamelijk woordelijke berijming van Johannes 16 : 21-24. Op de barenswaai volgt de blijdschap over het nieuw geboren leven, op de leegte van het afscheid de vervulling van het weerzien, op het verlangende gebed de troost van de verhoring”, aldus de dichter in een aantekening over dit Lied (Comp. 276-277). We kunnen deze karakterisering geheel onderschrijven. Tenslotte een kleine detailopmerking: in strofe 1 moet „hun” gewijzigd worden in „haar” (vrouwelijk meervoud).

T.a.v. de melodie merkt het Comp. (p. 278) o.m. op: „Gezang 79 heeft iets meeslepends en als men de melodie eenmaal kent, raakt men haar niet gauw weer kwijt. De drie strofen dienen trouwens ook zonder onderbreking achter elkaar gezongen te worden.”

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 80 „Dit Lied is geen berijming van de Johannes-pericoop,

maar een reflectie op het daar beschrevene”, aldus Comp. (p. 278). O.i. is door deze opzet het Paasfeit echter teveel — zo niet geheel — getrokken in de persoonlijke belevingssfeer en doet het daarmee afbreuk aan de alles-omvattende betekenis van dit heilsgebeuren. „Het wegnemen van de steen wordt vergeleken met het wegnemen van alles wat ons hart bezwaart (strofe 4) en het geopende graf wordt vergeleken met de geopende Schriften uit het verhaal van de Emmaüsgangers” (Comp. 278).

„Sfeer en structuur van de melodie zijn geheel op de tekst afgestemd” (Comp.).

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 81 t/m 90, reeds gepubliceerd in Opbouw van 21-9-'79.

Lied 91 Het aangegeven Schriftgedeelte (Rom. 14 : 7-10) is in de tekst van dit Lied goed weergegeven. Daarbij is ook nog in strofe 4 vs. 11 opgenomen. Het Lied werd geschreven ter herinnering aan een jonge vrouw, moeder van vier kinderen, die stierf in de zomer van 1969 in haar 32e levensjaar, zo deelt de dichter mee.

„De melodie is een goed in het gehoor liggende en gemakkelijk memoriseerbare zangwijs”. (Comp. 294).

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 92 Wanneer we het „bijzonder poëtisch proza” van 1 Cor. 13 leggen naast de tekst van dit Lied, dan is naar onze mening een duidelijke achteruitgang te bespeuren. Opvallend is dit vooral in de strofen 4 en 5 vergeleken met vs. 4 t/m 7.

Op diverse punten wordt in dit Lied de goed doorzichtige Bijbeltekst minder helder. Strofe 6 is voorts wel een erg wijdloperige toepassing bij de woorden: „Zo blijven dan: geloof, hoop en liefde, deze drie, maar de meeste van deze is de liefde”.

Tenslotte nog een paar opmerkingen: wat is de zin van „o liefde *dochter* der genade” (strofe 4). Het woord „vuurdoop” heeft een andere betekenis dan uit strofe 3 blijkt.

Kortom: er is hier teveel gewijzigd en toegevoegd om het lied van de liefde uit 1 Cor. 13 goed te herkennen.

De melodie is mooi, maar toch vrij moeilijk.

Tekst: 1; melodie: 3.

A. t.a.v. de tekst der liederen:

- het cijfer 1 bij niet voluit Schriftuurlijke tekst, b.v. vanwege het humanistisch karakter of door een sterk piëtistische inslag;
- het cijfer 2 bij een weliswaar Schriftuurlijke, maar niet direct begrijpelijke, en aanspreekbare tekst;
- het cijfer 3 als de tekst volkomen Schriftuurlijk en zonder meer verstaanbaar is.

B. t.a.v. de melodie der liederen:

- het cijfer 1 voor een niet-aanvaardbare melodie;
- het cijfer 2 voor een onbekende melodie die na enige oefening, eventueel met behulp van een koor, door de gemeente wel te zingen is en voorts ook voor een melodie die niet bepaald tot „de beste” behoort;
- het cijfer 3 voor „een goede” melodie, geschikt voor de gemeentezang.

de betekenis ervan. Hier werkt men dus juist in omgekeerde richting. Vanuit de Bijbel komt men tot bepaalde conclusies en leerstellingen. Om tot die conclusies te komen stelt men drie vragen: „Wat staat er?” (de observatie), „Wat betekende het toen en voor die mensen?” (de interpretatie) en „Wat betekent het nu voor ons?” (de toepassing). Deze methode van bijbelstudie ligt ten grondslag aan veel dagboekjes, verklaringen, schetsen, enz. enz. Ook in de meeste preken zullen we de lijn van observatie, interpretatie en toepassing kunnen herkennen.

De inductieve methode heeft ook zijn bezwaren, als men uitsluitend oog heeft voor het licht, dat een bepaald bijbelgedeelte op een onderwerp laat schijnen en men daarbij vergeet „schrift met schrift” te vergelijken.

Om een juist inzicht te krijgen in de verhouding van „goede werken en het geloof” is het aan te bevelen niet alleen te lezen wat Paulus daarover schrijft aan de Romeinen, maar ook kennis te nemen van datgene wat de Jacobusbrief erover zegt.

Afwisseling

Beide bijbelstudiemethoden kunnen heel geschikt toegepast worden bij het lezen aan tafel. Op de verschillende mogelijkheden hopen we in de volgende artikeltjes in te gaan. Nadat we wekenlang volgens de inductieve methode met een bepaald bijbelboek bezig zijn geweest,

zal een onderwerpstudie over een begrip als zonde, gerechtigheid, enz. voor een zekere verfrissing van de dagelijkse bijbelstudie kunnen zorgen. Elke goede gewoonte — en daar mag het bijbellesen zeker toegerekend worden — loopt gevaar in sleur te vervallen. Door steeds hetzelfde te doen, zal de belangstelling afnemen.

Om dat te voorkomen moet voor de nodige variatie gezorgd worden. In een eerder geplaatst artikeltje pleitten we voor afwisseling in de bijbelboeken, die we lezen; nu stellen we daarnaast, dat afwisseling in de studiemethode belangrijk is. Het zal hernieuwde interesse bij de bijbellezers bewerken, indien we van tijd tot tijd voor verandering zorgen. Van ieder gezinslid vraagt dit een flexibele instelling door steeds opnieuw zich op een andere manier van bijbellesen te willen inzetten.

Soemba — Van broeder v. d. Mark te Doorn ontvingen we onderstaand stuk, dat door omstandigheden helaas laat geplaatst wordt. Ons excuus hiervoor. Het ligt niet aan hem dat dit bericht zo laat wordt opgenomen. (P.J.v.K.)

★ Vrijdag 24 april j.l. is ds P. P. Goossens weer naar Soemba vertrokken om te midden van de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba gedurende ruim vier maanden werkzaam te zijn, in hoofdzaak in de opleiding tot predikant of evangelist en in de toerusting van de voorgangers in de gemeente aldaar.

Dat ds Goossens ook dit jaar zijn werk op en voor Soemba voortzet hangt mede samen met een uitspraak die een aantal kerken in een vergadering op 22 november 1980 te Utrecht deden, nl. dat de voortgang van het werk in ieder geval nog voor het jaar 1981 mogelijk gemaakt moest worden.

Inmiddels hebben de kerken, die het werk op Soemba steunen, zich opnieuw over de situatie beraden en wel in een op 4 april j.l. te Utrecht gehouden vergadering. De voorlopige Soemba-commissie had aan die vergadering, in een brief van 12 maart, een advies uitgebracht, dat in de vergadering van 4 april is besproken.

Op grond van informatie, ingewonnen bij verscheidene instanties die zich op zendingswerk in Indonesië richten en op grond van uit die kringen ontvangen adviezen, heeft de commissie de kerken geadviseerd ds Goossens, in de gelegenheid te stellen in de jaren 1982 en 1983, en wel in de periode dat hij in Nederland zal verblijven, een Canoniek van het Oude en Nieuwe Testament in de Indonesische taal te schrijven. Deze canoniek staat hoog op de prioriteitenlijst van ds Goossens, maar de commissie had ook van verschillende van de hierboven bedoelde zendingsinstanties vernomen dat de totstandkoming van zulk een werk een belang van de eerste orde moet worden geacht. En dat niet alleen voor de opleiding op Soemba, maar ook voor andere zendingssterreinen in Indonesië, waar de zendingswerkers een bijbelgetrouwe opleiding willen verzorgen.

De voorstellen van de commissie hadden over het algemeen de instemming van de in de vergadering vertegenwoordigde kerken. Hoewel verscheidene kerkeraden de voorstellen nog niet hadden kunnen

bespreken, was de reactie in de vergadering algemeen duidelijk positief: men verwachtte dat de kerken bereid zouden zijn de steun, in ieder geval tot einde 1983, voort te zetten.

Zaterdag 23 mei a.s. hopen de steunbiedende kerken de voortgang van het werk op en voor Soemba opnieuw te bespreken. In die vergadering zal dan tevens verder worden overlegd over de vorm waarin de kerken in de toekomst zullen samenwerken.

Alle Ned. Geref. Kerken hebben over deze te Utrecht te houden vergadering bericht ontvangen. Op 23 mei zal nu duidelijk moeten worden welke kerken zich achter de steun voor het werk op en voor Soemba blijven stellen. Zonder voldoende financiële steun vanuit de kerken zal het moeilijk gaan. Op het ogenblik baren de financiën wel enige zorg. Mogen die zorgen voor voorbijgaande aard blijken te zijn! Het laatste wat wij de broederschap op Soemba zouden willen aandoen, is dat zij zouden moeten merken min of meer in de steek gelaten te worden!

Bijdragen van kerken, maar ook particuliere giften, worden gaarne verwacht op postgironummer 1867238 van penningmeester Zendingscommissie Ned. Geref. Kerk te Maassluis.

De voorl. Soemba-commissie

Je zoekt een kamer in Utrecht? — De stichting evangelische huisvesting kan je hierbij helpen. Zij stelt kamers ter beschikking aan jongeren die vóór buiten Utrecht wonen voor een termijn van maximaal 12 maanden. Dit tegen een redelijke vergoeding: tussen de 150 en 250 gulden per maand. Je kans om dan in Utrecht iets goeds te vinden zijn zo sterk vergroot.

In het huis is een grote gemeenschapsruimte aanwezig en er woont tevens een jong echtpaar, dat zich mede inzet voor een leefbaar woonklimaat.

De kamerbewoning is geheel in eigen verantwoordelijkheid.

Folder en aanmeldingsformulier kun je (schriftelijk) aanvragen bij het sekreta-

EX LIBRIS

door T. Hoekstra / Zwolle

VECHTEN VOOR OVERMORGEN

Door één van mijn vrienden werd ik attent gemaakt op een roman voor jongeren, geschreven door Evert Hartman: *Vechten voor overmorgen*. „Dat moet je eens lezen!” En inderdaad, het is een heel interessant boek. Ik geloof dat ik op mijn beurt de lezers van *Opbouw* een dienst kan bewijzen door ook hun aandacht erop te vestigen. Ouders zullen ongetwijfeld hun kinderen een plezier doen door hen met dit boek te verrassen en als die het uit hebben, kunnen Pa en Ma er ook nog enkele goede uren mee doorbrengen! Het mes snijdt dus aan meer dan één kant, temeer daar de roman ook nog heel leerzaam is. Misschien vraagt u: is het literatuur? Mijn antwoord is: nee, maar dat hoeft toch ook niet altijd?

„Vechten voor overmorgen” doet denken aan de boeken van Orwell en Huxley, maar is in de eerste plaats voor jongeren geschreven, zodat we niet direct „literatuur” moeten verwachten. Toch: de problemen die erin aan de orde komen, zijn van groot belang en Hartman weet boeiend te vertellen.

Milieuvervuiling, energieschaarste, werkloosheid, abortus en euthanasie zijn problemen van onze tijd en ze gaan ook onze jeugd niet voorbij. Hartman brengt ze in zijn boek duidelijk naar voren. Ook de reacties zijn te herkennen: verzet b.v. in de vorm van harde, buitenparlementaire acties zoals bomaanslagen. Er zijn idealisten die het heil verwachten van de Alternatieve Samenlevingspartij, de ASP en tegenover hen staan de fascistische van de Nationale Volkspartij, de NVP. Tijdens een grote bijeenkomst wordt de leider van de ASP door een fascist neergeschoten, maar hij overleeft het. Het resultaat is dat hij erg populair wordt en bij de eerstvolgende verkiezingen een belangrijke stemmenwinst boekt. Ik ga natuurlijk niet het hele verhaal vertellen, ik noem maar enkele hoofdzaken: er komt een sterk centralistische regering en net als in het beroemde boek van Orwell, 1984, worden de inwoners voortdurend gecontroleerd met behulp van moderne technische hulpmiddelen. Alles wordt van bovenaf geregeld, een echtpaar mag b.v. niet meer dan twee kinderen hebben en voor zieke, hulpbehoevende bejaarden is geen plaats meer. De volgende brief zal u wellicht schokken, maar u krijgt er wel een indruk door: zó zou het in de toekomst kunnen gaan:

Aan A. Tollens.

Bij het onderzoek d.d. 23 april 1998 is vastgesteld dat uw gezondheidstoestand van die aard is dat herstel uitgesloten moet worden geacht, aangezien celwoekeringen beide longen hebben aangetast.

Tot onze spijt is het in verband met uw leeftijd niet mogelijk u voor behandeling en/of verpleging op te nemen.

Wij geven u, gezien uw omstandigheden, echter het advies u te wenden tot het Algemeen Centrum voor Euthanasie, waar u verzekerd bent van deskundige begeleiding. Ten overvloede wijzen wij u erop dat degenen die de wens te kennen hebben gegeven niet gecremeerd, maar begraven te worden, ingevolge de wettelijke bepalingen verplicht zijn een daartoe strekkend advies aan de bevoegde instanties te richten.

De Algemene
Stedelijke Gezondheidsraad

Het antwoord dat grootvader aan zijn kleinzoon geeft, als die vraagt: „Wat ga je nu doen, Opa?”, wil ik u ook niet onthouden:

„Waar zie je me voor aan, m'n jongen? Ik vind het niet erg om te sterven — nu niet meer... maar dat ogenblik wil en mag ik niet zelf bepalen, laat staan een of andere gesubsidieerde instelling. Dat ogenblik bepaalt alleen God. Maar al die dingen gebeuren omdat de mensen denken dat ze het beter weten dan God. Wij regelen immers zelf ook al lang of er kinderen geboren moeten worden en hoeveel. Is het dan niet logisch dat we ook willen regelen hoeveel mensen er moeten sterven en wanneer?”

Natuurlijk ontstaat er ook verzet tegen het autoritaire regiem van de ASP. Hoe dat allemaal afloopt, vertel ik nu maar niet. Laat ik maar eindigen met u de raad te geven: lees dit boek eens. U zult ontdekken dat u heel wat lijnen kunt trekken naar onze eigen tijd.

riaat S.E.H., Rhijnauwenselaan 6, 3981 HH Bunnik.

Dr J. Meulink — Op 6 mei j.l. is Dr Meulink als lid van het college van Gedeputeerde Staten van Overijssel teruggetreden. Op de 8e mei j.l. werd er in het Provinciehuis te Zwolle een zeer geanimeerde afscheidsreceptie gehouden. We wensen hem goede jaren toe van (misschien) meer rust en (vrij zeker) van ontplooiing van zijn zo veelzijdige interesse en tijdsbestedingen.

Middelburg — Oproep aan predikanten, kandidaten en studenten die hun vakantie in Zeeland doorbrengen. De kerkeraad zou graag in contact komen met predikanten, kandidaten en studenten die genegen zijn om 1 of 2 x voor te gaan in de kerkdiensten te Middelburg in de maanden juni, juli en augustus (bezet zijn 5-7 en 23-8). Graag contact met de scriba: Ooststraat 2, Middelburg, tel. 01180-25414.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds. H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Advertentieprijs:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Administratie-adres:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

★ **Aan vakantiegangers in Zeeland.** De Ned. Geref. Kerk te Middelburg houdt elke zondag om 9.30 en 19.00 uur haar diensten in de Engelse Kerk (achter het stadhuis), Simpelhuisstraat te Middelburg. U bent daar hartelijk welkom en wij zullen ons best doen u gastvrij te ontvangen.

Themadag „De Nadere Reformatie en de Joden”. — Het Documentatieblad Nadere Reformatie is zijn vijfde jaargang ingegaan. De kring van belangstellenden voor dit blad groeit, terwijl ook het aantal medewerkers stijgt. De redactie organiseert in samenwerking met uitgever van het blad een themadag „De Nadere Reformatie en de Joden” voor belangstellenden. De toegang is gratis en iedereen is welkom. De themadag wordt op zaterdag 23 mei a.s. georganiseerd in het Streekcentrum, Slaak 45 te Rotterdam. De aanvang is om 10.00 uur. Het programma vermeldt de volgende sprekers en lezingen:

Ook U heeft

zo nu en dan behoefte aan ontspanning.

EVANGELISCHE CAMPING „T BELOOFDE LAND”

is zo'n plekje waar U zowel geestelijk als lichamelijk tot rust kunt komen.

Vraag folder.

Bosweg 17, 3781 NG Voorthuizen
Telefoon 03429-2942.

3 weken Zuid-Afrika

De Stichting
Herstel Kulturele Betrekkingen
Nederland-Zuid-Afrika
brengt u in contact met land en volk van Zuid-Afrika.

Ook bezoek aan het zendings-terrein „Groothoek” in Natal.

Volledig verzorgd f 3.400,—

Inlichtingen:

Eekhoornlaan 14, 6705 CH Wageningen
tel. 08370-13931, b.g.g. 050-345880

OVERTUIGT U

ZOALS VELEN VOOR U !!!

Opbouw-uitgaven

Door het invullen en opsturen van onderstaande bestelbon kunt u verschillende door „Opbouw” uitgegeven en binnenkort uit te geven brochures bestellen.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten!

Tegelijk met de toezending van de bestelde uitgaven ontvangt u een accept-girokaart met daarop het verschuldigde bedrag vermeld.

De ingevulde bon kunt u in een open envelop zonder postzegel sturen naar:

**Administratie Opbouw,
Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.**

Drs E. G. E. van der Wall, historica te Warmond: Christenen en Joden in de 17e eeuwse Nederlanden (historische verkenning); Dr T. Bienen, predikant te Kampen: De Joden in de visie van de Nadere Reformatie (theologische, voor dogma-historische verkenning); Drs W. J. op 't Hof, predikant te Ouddorp: De visie op de Joden in de Nadere Reformatie tijdens het eerste kwart van de 17e eeuw; C. J. Meeuse, theologisch student te Ridderkerk: De visie op de Joden bij Jacobus Koelman; Ds J. van der Haar, predikant te Houten: De visie op de Joden bij Henricus Groenewegen. Het einde van deze dag ligt rond 17.00 uur. Er zal ruime gelegenheid zijn tot het stellen van vragen.

Vriendelijk verzoek om uw ADVERTENTIES SCHRIFTELIJK OP TE GEVEN !!!

Uiterlijk dinsdagmorgen, 10 uur, dient de tekst in ons bezit te zijn. Foto's en tekenwerk voor het maken van cliché's dienen 1 week voor de plaatsingsdatum ter drukkerij te zijn.

Het B.I.B. heeft een opleiding voor iedere christen!

Theologie studeren? Of een bijbelschool "doen"? Of een vormingsschool van een jaar? Dat zijn nog maar drie van de mogelijkheden die het Bijbelinstituut België heeft te bieden. Want in feite is er voor iedere christen een opleiding "op maat". In overeenstemming met persoonlijke keuze, omstandigheden en vooropleiding. Of men nu 5 jaar lang de theologische faculteit wil volgen of 3 jaar lang de bijbelschool. Of het gedecentraliseerde studie-programma: een bijbelschool op zaterdag. Of de toerustingscursussen (steeds 2 maanden rond een bepaald thema en daarna een examen).

Legio kansen voor wie beter toegerust wil worden voor het functioneren in gemeente, zending en evangelisatie. Vraag de nodige informatie.

Bijbelinstituut België
toerusting in vele vormen!

St.-Jansbergsteenweg 97, B 3030 Heverlee/Leuven, tel. 09-3216 22 09 93

Voor al uw
handels- en familiedrukwerk - boeken en folders
is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”
Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

Gaarna ontvang ik:

- ex. Prof. C. Veenhof, Jona (Hulp bij Bijbelstudie) à f 1,50
- ex. Drs. H. de Jong, Ongehuwd samenwonen à f 2,60
- ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij Bijbelstudie) (plm. 194 pag., gebonden uitgave) à f 10,—

Naam:

Adres:

Woonplaats (postcode)

Handtekening:

Van „Jona” nog een beperkt aantal aanwezig.